

Framtidsval - karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4)

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4). SKL ställer sig bakom merparten av utredningens förslag till åtgärder som syftar till en förstärkt och utvecklad studie- och yrkesvägledning.

En väl fungerande studie- och yrkesvägledning är viktig både ur ett jämställdhetsperspektiv och ett likvärdighetsperspektiv då detta är en väg för att motverka könsstereotypa studieval och val som begränsats av social eller kulturell bakgrund. Dessutom kan en adekvat studie- och yrkesvägledning bidra till att minska studieavbrotten samt minska obalansen mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden. Denna utredning, med möjlighet att lägga skarpa förslag på utveckling och förbättring av studie- och yrkesvägledningen har varit efterlängtat och det är angeläget med en ambitionshöjning av skolans studie- och yrkesvägledning.

SKLs sammanfattande synpunkter

- SKL ställer sig bakom merparten av utredningens förslag till åtgärder men menar att de är svåra att genomföra med tanke på rådande utmaningar med kompetensförsörjningen.
- SKL förordar att framtidsval först provas i en försöksverksamhet för att få en tydligare bild av vad ett genomförande i full skala kan innebära. SKL är inte övertygad om att 80 timmar är ett rimligt antal timmar och inte heller att tiden till framtidsval ska tas av elevens val. Dessa frågor bör ses över efter att den av SKL föreslagna försöksverksamheten har genomförts.
- SKL anser att behovet av en plan för karriärvägledning bör utvärderas i samband med den ovan föreslagna försöksverksamheten har genomförts.
- SKL anser att det är ytterst prioriterat att skapa fler utbildningsplatser på studie- och yrkesvägledarprogrammet och fler möjligheter till kortare utbildningar till studie- och yrkesvägledare för personer som redan har en högskoleutbildning samt för personer som redan arbetar som vägledare utan att ha gått studie- och yrkesvägledarutbildningen.
- SKL ser flera brister i den konsekvensutredning som utredningen presenterat. Förbundet anser att många av utredningens förslag innebär ambitionshöjningar och organisationsförändringar där de beräkningar utredningen kommit fram till

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

inte överensstämmer med huvudmännens faktiska kostnader för att genomföra förslagen.

SKLs ställningstaganden

10.1 Benämningen av studie- och yrkesvägledning ska ändras

- SKL ställer sig bakom förslaget om begreppsförändring. Det föreslagna underbegreppet individuell karriärvägledning behöver omformuleras.

SKL anser att tiden är mogen för ett byte av benämning till karriärvägledning. Ett begreppsbyte kring uppdraget skulle tydliggöra och lyfta både yrket och kunskapsområdet då detta är den benämning som används internationellt. I Norge benämns till exempel området karriereveiledning. Forskningen, Arbetsförmedlingen och svenska lärosäten använder sig av karriärvägledning som begrepp. SKL menar dock på att begreppet 'individuell karriärvägledning' skapar missförstånd. Utredningen föreslår att elever ska ha tillgång till individuell karriärvägledning. I förslagstexten anges inte att den individuella karriärvägledningen kan ges i mindre grupp. Den ekonomiska konsekvensanalysen utgår emellertid från att så kan ske, till exempel vad gäller elever i årskurs nio inför val till gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan samt till de som avser att påbörja utbildning inom grundläggande nivå inom vuxenutbildningen. SKL menar att ett förtydligande behöver göras såväl i förarbete som i kommande lagstiftning att individuell karriärvägledning kan ges i mindre grupp.

10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas

- SKL tillstyrker förslaget, men anser att den prioriterade målgruppen elever på språkintröduktion, bör utvidgas till att gälla nyanlända elever även på övriga intröduktionsprogram.

Huvudmännen organiserar intröduktionsprogrammen på olika sätt och många flyttar över elever från språkintröduktion till andra intröduktionsprogram i ett tidigt skede. Därför är det viktigt att den individuella karriärvägledningen som ska erbjudas elever på språkintröduktion som på grund av sin ålder inte kan påbörja en annan utbildning i gymnasieskolan, även erbjuds samma målgrupp på andra intröduktionsprogram. Nyanlända elevers behov av studie- och yrkesvägledning är extra stort. För denna målgrupp är det viktigt att vägledningen är extra tydlig och grundlig, då avsaknaden av kunskap om det svenska samhället gör att vägledningen i betydligt högre utsträckning behöver inriktas mot frågor om allmän samhälls- och arbetslivsorientering och var eleven befinner sig i utbildningssystemet.

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras

- SKL anser att det är viktigt att studie- och yrkesvägledarnas arbetsuppgifter tydliggörs innan en karriärvägledarexamen införs.

SKL vill i relation till förslaget om ett tydliggörande av karriärvägledarens uppgifter påpeka vikten av att se över arbetsuppgifterna. Bristen på studie- och yrkesvägledare är stor, samtidigt ägnar vägledare mycket tid åt olika arbetsuppgifter som skulle kunna utföras av andra. Detta gäller administrativa uppgifter med koppling till prao, individuella studieplanen, feriearbeten osv.

10.5 Karriärvägledningen i skolan ska stärkas

10.5.1 Framtidsval ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer

SKL anser att införandet av framtidsval är svårt att genomföra med tanke på den rådande bristen på studie- och yrkesvägledare. Förbundet föreslår därför att regeringen som ett första steg ger Skolverket i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet, där de huvudmän som anser sig ha möjlighet att införa framtidsval kan delta. Denna försöksverksamhet bör därefter utvärderas. Inom ramen för denna utvärdering bör en bedömning göras av antalet timmar och hur timmarna ska relateras till nuvarande timplan eller om en utökning av timplanen bör ske.

Ett av de stora problemen med att få genomslag för studie- och yrkesvägledningen i vid bemärkelse och frågor som gäller samverkan mellan skola och arbetsliv är bristen på tid inom ramen för den garanterade undervisningstiden. Utredningen föreslår att eleverna garanteras 80 timmar till framtidsval under årskurs sju till nio och att timmarna till framtidsval tas från elevens val. Inom framtidsval ska vägledarna ge kunskap om arbetsliv och arbetsmarknad i syfte att stödja eleverna att göra väl grundade studieval. SKL bedömer inte, i likhet med utredningen, att tiden inte kan tas från något annat ämne. Däremot ser SKL behov av att ytterligare utreda hur timmarna ska relateras till nuvarande timplan eller om en utökning av timplanen bör ske.

Det är viktigt att vara medveten om att föreliggande förslag läggs i en tid med mycket stora rekryteringsutmaningar för huvudmännen. Förslaget innebär att det kommer att behövas uppemot 500 fler heltidstjänster än de som finns i dag. I praktiken kommer det att innebära att det behövs ännu fler vägledartjänster då dessa inte kan fördelas efter behov över landets alla kommuner och skolor.

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

SKL vill därför föreslå att införandet av framtidsval inleds med en försöksverksamhet under några år för de huvudmän som anser sig ha praktiska möjligheter att införa framtidsval. Försöksverksamhetens utvärdering kan då bidra till att viktiga lärdomar inhämtas som kan ligga till grund för att relevanta fortbildningsinsatser utvecklas och styrdokument förankras.

Under en försöksverksamhet skulle man även kunna testa en icke reglerad årskurs/stadieplacering av framtidsval. SKL anser att detta är beslut som bör fattas lokalt eftersom förutsättningarna ser så olika ut, men följderna av detta bör utredas så att elever som byter skola eller huvudman inte drabbas.

10.5.4 Stärkt karriärvägledningperspektiv i befintliga ämnen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan

10.5.5 Stärkt karriärvägledningperspektiv i utbildningen på gymnasial nivå

- SKL vill betona vikten av att förslagen om stärkt karriärvägledningperspektiv i befintliga ämnen införs som ett nödvändigt komplement till framtidsval.

Det är viktigt att studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse, enligt utredningens förslag generell karriärvägledning, kommer in tidigt i skolgången och finns med även under gymnasiet. Dessutom bedömer SKL, i likhet med utredningen, att det är angeläget att frågor som rör samhälls- och arbetsliv utvecklas och förstärks i kursplanernas centrala innehåll och i ämnenas kunskapskrav. Detta för att vägledningen ska bli en naturlig del av skolgången och för att studie- och yrkesvägledningen ska bli hela skolans ansvar och inte en isolerad företeelse som genomförs av studie- och yrkesvägledaren.

10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning

- SKL anser att förslaget om plan för karriärvägledning bör prövas inom ramen för den av SKL föreslagna försöksverksamheten.

SKL delar utredningens uppfattning att det behövs en mer samordnad studie- och yrkesvägledning. Det är viktigt att arbetet med studie- och yrkesvägledningen har en tydlig styrning och samordning samt att detta ingår i det systematiska kvalitetsarbetet. En plan för studie- och yrkesvägledningen är något som redan rekommenderas i Skolverkets Allmänna råd för studie- och yrkesvägledning. Många kommuner har redan upprättat sådana planer. Däremot anser vi att ett krav på en sådan plan inte bör införas förrän en försöksverksamhet med framtidsval har genomförts och utvärderats.

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

I lagtextförslaget anser SKL att det är otydligt vad som avses med samordning och menar att detta behöver förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Vad gäller samverkan är det viktigt att lyfta fram att samverkan ska ske även med det offentliga samhället, till exempel med kommunens olika förvaltningar och bolag samt med olika myndigheter, vilket inte tydligt föreslås.

När det gäller utredningens bedömning av planens innehåll uppfattar SKL inte om tanken är att detta ska regleras i förordning. Om avsikten är att innehållet ska regleras i förordning krävs enligt SKLs mening ett bemyndigande i lag. SKL anser inte att innehållet i planen bör regleras enligt utredningens bedömning.

Om förslaget ska få det genomslag som åsyftas är det viktigt att huvudmännen avsätter tillräckligt med tid till att förankra och implementera mål och riktlinjer i hela organisationen. SKL anser inte att de kostnader som beräknats avseende huvudmannens plan för karriärvägledning är tillräckliga. SKL bedömer att det behöver avsättas åtminstone tio arbetsdagar till arbetet med huvudmannaplanen det första året.

10.9 Ändring av Arbetsförmedlingens instruktion

- SKL delar utredningens bedömning att Arbetsförmedlingens instruktion bör ändras så att den inrymmer att myndigheten ska samverka med skolan, men ser utmaningar med tanke på förändringarna av Arbetsförmedlingen och föreslår att staten ser över alternativa förslag på samverkan.

Det är viktigt att säkerställa samverkan med Arbetsförmedling genom reglering så den inte är personberoende och beroende på engagemang och kontakter.

Geografisk och fysisk närhet är viktig för samverkan. Hur ska samverkan organiseras och genomföras om det inte finns ett Arbetsförmedlingskontor i kommunen? Hur ska likvärdigheten i alla kommuner säkerställas om inte Arbetsförmedlingen finns där?

I samband med detta nya uppdrag anser SKL att staten bör förstärka Arbetsförmedlingens redan existerande särskilda uppdrag som är att bedriva verksamhet för vissa unga med funktionsnedsättning. Målgrupperna för det särskilda uppdraget är unga elever med en diagnostiserad funktionsnedsättning som finns i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller riksgymnasium. Utbildningen kan genomföras vid såväl kommunala som fristående skolor, eller folkhögskolor och omfattar ungdomar som fyllt 16 år.

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

Unga som har en funktionsnedsättning är överrepresenterade i UVAS-gruppen, unga som varken arbetar eller studerar. Med en utvecklad studie- och yrkesvägledning som inleds i god tid, utgår från individens intresse och behov och bygger på samverkan mellan myndigheter kan unga funktionshindrades etableringsmöjligheter öka betydligt.

10.12 Fler möjligheter att utbilda sig till karriärvägledare och en översyn av grundutbildningen

- SKL välkomnar förslagen och ser gärna att förändringarna genomförs skyndsamt. Det är dessutom nödvändigt att stärka resurserna till utbildningen.

Detta förslag ligger i linje med Styr- och resursutredningens bedömning (SOU 2019:6) om att yrken inom skola och vård där behoven påverkas av politiska beslut bör styras av regeringen. Med hänsyn till den stora bristen på utbildade studie- och yrkesvägledare och att det dessutom är tre sökande till varje plats på studie- och yrkesvägledarprogrammet anser SKL att det är nödvändigt att rikta medel för att bygga ut utbildningen för studie- och yrkesvägledare.

SKL anser även att förslagen om en liknande utbildning som VAL, vidareutbildning för lärare, för verksamma vägledare, och en kortare utbildning till studie- och yrkesvägledare för personer med annan högskoleutbildning bör påskyndas både för att möta nuvarande rekryteringsutmaningar, men även för att möta de ambitionshöjningar som utredningen föreslår.

10.13 Uppdrag till Skolverket om digitala verktyg

- SKL tillstyrker förslaget, men vill betona vikten av en bred samverkan med andra berörda parter liksom med målgrupperna under både utredning och utveckling.

SKL anser att det finns möjligheter att effektivisera vägledningsprocessen med ett heltäckande, opartiskt och interaktivt vägledningsverktyg för enskilda individer. Digitala lösningar frigör tid för studie- och yrkesvägledare att fokusera på exempelvis värdeskapande fysiska möten med dem som verkligen behöver stöd och efterfrågar det.

SKL menar att det idag finns en bred flora av privata vägledningsportaler som inte ger en heltäckande bild av utbildningsutbudet.

SKL välkomnar därför ett uppdrag som syftar till att undersöka hur ett elevanpassat digitalt vägledningsverktyg kan etableras och att Skolverket i arbetet involverar och samarbetar med lämpliga berörda aktörer. SKL-koncernen ser sig som en viktig part i

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

detta samarbete. Det är dessutom en förutsättning att studie- och yrkesvägledare är delaktiga i detta uppdrag då de har kunskap om elevernas behov.

Det är svårt att konstruera ett digitalt vägledningsverktyg som ska fylla olika syften och möta olika behov. Systemet bör troligtvis vara uppdelat på olika målgrupp.

Det framgår inte hur verktyget ska förhålla sig till exempelvis Arbetsförmedlingens uppdrag om digital plattform för livslång vägledning. Om båda systemen ska utvecklas bör systemen kommunicera med varandra alternativt att systemet har ett delat ägarskap för att kunna möta olika målgrupper och behov i ett gemensamt system.

De val som eleven önskar göra kan stå i motsats till samhällets och arbetsmarknadens behov. Här finns en stor potential för digitala tjänster som kan väga in båda perspektiven. En målbild för de digitala vägledningstjänsterna bör vara att med utgångspunkt i individens egna mål ge tydliga besked om möjliga alternativ, vad som krävs för att nå målet och vilka konsekvenser som följer av det val som görs.

11 Ikraftträdande

Utredningen föreslår att förändringarna, bortsett från förslaget om framtidssval, ska träda i kraft den 1 januari 2021 och tillämpas från den 1 juli 2022.

- SKL tillstyrker förslaget.

Vi bedömer att förändringarna kan träda i kraft i enlighet med samordnarens förslag förutsatt att kommunerna kompenseras för de ökade kostnaderna.

Utredningen föreslår att lagändringarna som avser införandet av framtidssval och att den totala garanterande undervisningstiden även ska innefatta tid för framtidssval i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan ska tillämpas från den 1 juli 2022.

SKL föreslår en försöksverksamhet för framtidssval innan förslaget genomförs nationellt. Om regering och riksdag väljer att gå vidare med framtidssval i enlighet med utredningens förslag bedömer SKL att det är viktigt att huvudmännen ges de förutsättningar som krävs för att kunna genomföra en så omfattande förändring.

12 Konsekvenser av utredningens förslag

Finansieringsprincipen reglerar att reformer som staten genomför också finansieras fullt ut av staten. SKL ser att vissa utgiftsposter saknas, att uppskattad tidsåtgång är

2019-05-17

Ert dnr:
U2019/00243/S

för låg och att beräkningen av antal huvudmän är felaktig i den konsekvensutredning som utredningen har presenterat.

Det saknas administrativa kostnader i form av för- och efterarbete vid den individuella karriärvägledningen. En rimlig beräkning är att det tar lika lång tid i för- och efterarbete som själva samtalstiden. Kostnadsökningen för detta blir 12,3 mnkr per år.

När det gäller plan för karriärledning anser vi att det kommer att ta betydligt längre tid det första året då det handlar om förankringsarbete och implementeringsarbete likväl som utarbetande av själva planen. Arbetet med planen ska dessutom samordnas mellan skolformerna. Den beräknade arbetstiden på fem arbetsdagar bör åtminstone dubbleras det första året, vilket ger en kostnad på 6,9 mnkr istället för utredningens beräknade kostnad.

Utredningen anser att införandet av framtidsval inte kommer att innebära några ökade kostnader för kommunerna. Att införa framtidsval kommer att innebära omfattande omställningskostnader. Dessutom kostar det att rekrytera.

Konsekvensutredningen har även en felaktig beräkning av antalet huvudmän. Utredningen uppger att det finns 575 huvudmän i skolväsendet. Vår beräkning är istället att det finns 290 kommuner, 581 enskilda huvudmän som bedriver grundskola och 208 enskilda huvudmän som bedriver gymnasieskola, alltså 1 079 huvudmän. Detta leder till ytterligare en kostnadsökning för plan för karriärvägledning.

Beräkningarna av hur många ytterligare vägledare förslagen förutsätter är en uppskattning, men då den bygger på heltidstjänster innebär det att det i själva verket skulle behövas många fler ”fysiska”, individuella vägledare. De nästan 500 heltidstjänsterna kommer inte att kunna fördelas efter behov över landets alla kommuner och skolor. SKLs slutsats är att utredningens bedömning av antalet tjänster därför är för lågt räknad.

Sveriges Kommuner och Landsting

Anders Knape
Ordförande